

فرهنگ گفتاری در موسیقی ایران (۸)

استان‌های

آذربایجان شرقی و غربی - اردبیل

زنجان - جمهوری آذربایجان

کیوان پهلوان

انتشارات آردن

سرشناسه	پهلوان، کیوان، ۱۳۳۹.
عنوان و پدیدآور	استان‌های آذربایجان شرقی و غربی - اردبیل - زنجان - جمهوری آذربایجان / تألیف کیوان پهلوان.
مشخصات نشر	تهران: آروَن، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۵۵۶ ص.
فروست	فرهنگ گفتاری در موسیقی ایران (۸).
شابک	جلد پنجم: ۹ - ۲۱۳ - ۲۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸. شابک دوره: ۹ - ۱۹۸ - ۲۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸.
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.	
موضوع	ترانه‌های محلی ایرانی - ادبیات عامه فارسی - استان کرمان.
موضوع	ترانه‌های محلی ایرانی - ادبیات عامه فارسی - استان یزد.
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۳ ۵ الف ۹ پ / M ۱۸۲۰
رده‌بندی دیویی	۷۸۹ / ۵۷
شماره کتابخانه ملی	۳۵۲۵۲۶۲

انتشارات آرون

استان‌های آذربایجان شرقی و غربی - اردبیل زنجان - جمهوری آذربایجان

فرهنگ گفتاری در موسیقی ایران (۸)

تألیف: کیوان پهلوان

ناشر: انتشارات آروَن

حروفچینی: نشر آروَن

ویراستار: شیدا حبیبی

چاپ اول: ۱۳۹۳

چاپخانه حیدری: ۲۰۰ نسخه

۳۴۰۰۰ تومان

فهرست

پیش‌سخن	۱۱	ترانه‌ای دیگر	۶۱
آذربایجان	۱۳	ترانه مناظره دشت و کوه	۶۲
شاهسون‌های خمسه	۲۰	ترانه وصف الحال	۶۲
شاهسون‌های مناوه	۲۱	ترانه درباره گاو	۶۳
آران (جمهوری آذربایجان)	۲۴	ترانه درباره آفتاب	۶۳
استان زنجان	۳۶	ترانه کار	۶۴
ترانه‌های مراسم عروسی	۴۱	ترانه چله	۶۵
مراسم عروسی در...	۴۱	سایا	۶۵
عروسی در زنجان	۴۸	بیایان‌لار	۶۶
مراسم عروسی در...	۵۳	عاشق قشم	۶۶
ترانه‌های عامیانه	۵۷	از عاشق قشم	۶۸
نمونه متل (ترانه داستان)	۵۹	مسائل اجتماعی در...	۷۰
اوشو دوم «سرما خوردم»	۵۹	ترانه طلب باران	۷۲
		لالایی	۷۲
		لالایی اردبیل	۷۳
		لالایی سرعین، خروسکو	۷۳
		لالایی اهر، اوسباران	۷۴
		لالایی ارومیه	۷۵
		لالایی شستر	۷۵
		اوخشاما	۷۷

- ۷۸ آغی
 ۷۹ ترانه مژده عید
 ۷۹ ترانه چهارشنبه سوری
 ۸۰ ترانه های اختلافات و
 ۸۰ دهن کجی های خانواده داماد
 ۸۰ دهن کجی های خانواده عروس
 ۸۰ ترانه های عامیانه
 ۸۰ عمو اوغلی قشنگ
 ۸۲ ترانه نبی
 ۸۲ نبی
 ۸۳ ترانه های دیگر
 ۸۵ ضرب المثل ها
 ۸۵ چیستان ها
 ۸۶ نوروزخوانی و نکم گردانی
 ۸۷ نحوه نکم گردانی
 ۹۰ یک های نوروزی اردبیل
 ۹۰ نمایش نوروزی
 ۹۲ ترانه سارا
 ۹۴ بازی ها
 ۹۴ گول گول
 ۹۴ آپارام و نرمة رم
 ۹۵ آتیمین باشی قیزیل
 ۹۵ آچیل آچیل
 ۹۶ آی قازاقوش
 ۹۶ انشنگی سواردین
 ۹۶ ال اله
 ۹۷ ال اله دوگمه جه له
 ۹۷ اوستا عاباس
 ۹۷ اوچدو اوچدو
 ۹۷ ایت قوسلو
 ۹۸ ایگنه ایگنه
 ۹۹ اینجه له قیز
 ۹۹ جیزدانا جیزدان
 ۹۹ حمام پوش
 ۹۹ حمام حمام
 ۱۰۰ خان توپی
 ۱۰۰ داری سیمه
 ۱۰۰ دالا میندی
 ۱۰۱ دانقلا پشور
 ۱۰۱ دستمال آپارماق
 ۱۰۱ شاققی شاققی
 ۱۰۱ قوورالا قاجدی
 ۱۰۲ کورد گلدی
 ۱۰۲ یثرده قالان قورد
 ۱۰۲ دگیر مانچی بابا
 ۱۰۳ دگیر مان دگیر مان
 ۱۰۳ دور آیاغا دور
 ۱۰۴ موسیقی عاشیقی
 ۱۰۴ اوزان ها و عاشیق ها
 ۱۰۸ عاشیق قربانی
 ۱۰۹ عباس توفارقانلی
 ۱۱۰ ساری عاشیق
 ۱۱۰ خسته قاسم
 ۱۱۰ ساری عاشیق
 ۱۱۰ سایات لوا
 ۱۱۱ عاشیق شمشیر
 ۱۱۱ عاشیق قربان
 ۱۱۱ عاشیق قسم جعفری
 ۱۱۱ عاشیق ملاجمعه
 ۱۱۲ عاشیق واله
 ۱۱۲ عاشیق علیسگر
 ۱۱۲ عاشیق پری

۱۳۴ ایکی باشلی زیندانی ...	۱۱۳ عاشیق حسین جوان
۱۳۵ تجنیس	۱۱۳ عاشیق حسین شمکیرلی
۱۳۵ آغ آقدی منی	
۱۳۶ دئییشمه	۱۱۴ شعرهای عاشیقی
۱۳۶ مناظره "خسته قاسم" و ...	۱۱۴ قوشما - اوستادنامه
۱۳۶ شمکیرلی عاشیق حسین ...	۱۱۶ ینله قالماز
۱۳۷ ایروانلی میر مجید و ...	۱۱۷ گئن گز
۱۳۹ مخمس	۱۱۷ باشین (سرت)
۱۳۹ آی فلک	۱۱۸ آشار بیرگون
۱۴۰ قوشاقافیه لی مخمس	۱۱۹ نه چیخار
۱۴۰ گلیر	۱۲۰ قالماز
۱۴۰ بیلمه دین	۱۲۰ گرایلی
۱۴۱ دیوانی	۱۲۱ دونیا
۱۴۱ باش ائندیرر	۱۲۱ دؤلانا - دؤلانا
۱۴۲ اولا - اولا	۱۲۲ خوش گلدین ...
۱۴۳ وئردمه دیم	۱۲۳ یاشادونا
۱۴۳ اوْنا	۱۲۴ سازیم
۱۴۴ حربه زوریا	۱۲۴ یاواش گئت
۱۴۴ یزکوم	۱۲۶ ائيله
۱۴۵ دیوانی - قیفیل بند	۱۲۶ دردلی
۱۴۵ اوْسته دی	۱۲۷ تجنیس
۱۴۵ مخمس	۱۲۷ دوداق دیمز تجنیس لر
۱۴۵ زنجیرلی مخمس	۱۲۷ آیاغا - آیاغا
۱۴۵ الله دین سن	۱۲۸ گوزل سیز
۱۴۶ شاعر: ملاجمعه	۱۲۸ تجنیس
۱۴۶ معراجنامه	۱۲۸ آغلادا
۱۴۷ وجودنامه	۱۲۹ آی آغاهازی
۱۴۷ قیامت احوالاتی	۱۳۰ یاز - یازا
	۱۳۰ ایاقلی تجنیس
۱۴۸ دستان‌ها	۱۳۱ نارین گول
۱۵۷ دده قورقود	۱۳۲ جیغالی تجنیس
۱۵۹ «دیرسه خان»	۱۳۲ آتام ایندی
۱۶۴ کورواغلو	۱۳۳ دوداق دیمز تجنیس
۱۷۳ روایت خودزکو	۱۳۴ تجنیس دو طرفه

۳۸۸	سه گاه زابل	۱۷۶	روایت توپول
۳۹۳	چهارگاه	۱۷۷	روایت ازبکی
۳۹۷	شوشتر	۱۷۸	روایت ترکمنی
۴۰۱	بیات شیراز	۱۸۷	کوراو غلبین ترکمن سفری
۴۰۶	همایون	۱۹۴	خسته قاسم
۴۱۰	مواقم‌های کم حجم	۲۰۲	عاشیق غریب و شاه صنم
۴۱۱	۱. قطار	۲۱۰	اصلی و کرم
۴۱۳	۲. رهاب	۲۱۹	شاعر جمعه و اسمی پنهان
۴۱۶	۳. شهنار	۲۲۲	وانلی گویچک و ...
۴۱۷	۴. بیات کُرد	۲۲۲	ده ده بیدیار
۴۱۸	۵. دشتی	۲۲۶	عاشیق واله و زرنگار
۴۲۰	مواقم‌های ضربی	۲۳۶	لیلی و مجنون
۴۲۳	۱. حیراتی	۲۴۲	قالیچی ولی و ...
۴۲۴	۲. آرازباری	۲۴۶	سرخوش و محبوب
۴۲۴	۳. منصوریه	۲۵۰	اسد و سلطنت
۴۲۵	۴. سمائی شمس	۲۵۵	باباننیشان و پریزاد
۴۲۶	۵. مانی	۲۵۹	یادگار و گلابتون
۴۲۶	۶. اوشاری (= افشاری)	۲۶۳	میر محمود و سارا
۴۲۷	۷. حیدری	۲۶۹	شاه اسماعیل و گل عذار
۴۲۷	۸. «قاراباغ شکسته‌سی» و ...	۲۸۰	اولولو کریم و ...
۴۲۹	سازها	۲۸۴	علی و رافعی
۴۲۹	قوپوز	۲۹۲	گرگرلی محمد و ...
۴۳۱	تار آذربایجانی	۲۹۸	عباس و گلگزر
۴۳۴	موسیقی عاشیقی	۳۰۸	قاجاق نبی
۴۳۵	۱. مکتب بورچالو	۳۱۱	داستان شیرویه و ...
۴۳۵	۲. مکتب کازاخ	۳۳۲	موسیقی مقامی (مقام)
۴۳۶	۳. مکتب شیروان	۳۴۰	موسیقی مقامی
۴۳۶	تکنیک‌های اجرایی	۳۴۰	موسیقی ایرانی مکتب تبریز
۴۴۳	جنس و مواد به کار رفته ...	۳۴۹	اقبال آذر
۴۴۶	بالابان	۳۵۲	دستگاه‌های مقامی
۴۴۸	سرنا (زورنا)	۳۷۲	مواقم‌های هم‌خانواده راست
۴۵۰	تار آذربایجانی	۳۸۰	شور
۴۵۲	ویژگی‌های ظاهری ...	۳۸۶	سه گاه

۴۹۳	اسفندیار قره‌باغی	۴۵۵	جنس و مواد به کار رفته ...
۴۹۴	کریم صالح عظیمی	۴۵۷	کمانچه (کمانچا)
۴۹۶	چیستان	۴۶۰	دایره
۴۹۷	تعزیه و مراسم مذهبی	۴۶۴	نام‌های ساز دایره ...
۵۱۱	آیین‌های مردم آذربایجان ...	۴۶۷	ناقارا
۵۱۱	مجالس حسینی ...	۴۶۸	قوشاناقارا (نقاره)
۵۱۳	«پولکه» مراسم سنتی ...	۴۶۹	زندگی‌نامه موسیقی‌دانان ...
۵۱۴	پرده‌خوانی و پرده‌داری	۴۶۹	نوزیر حاجی بیگف
۵۱۴	گرداندن ذوالجناح	۴۷۲	هابیل علی‌اف
۵۱۵	طشت‌گذاری	۴۷۳	عالم قاسم‌اف
۵۱۸	اشعار طشت‌گذاری	۴۷۴	ابوالحسن خان اقبال‌آذر
۵۱۸	شبیه‌خوانی	۴۷۷	میرزا حسن خان عذاری
۵۲۰	نسخه ترکی معرفی ...	۴۸۳	محمود فرنام
۵۲۰	مناجات درویش بیابانی	۴۸۵	حبیب‌الله فحیم
۵۲۹	بشیک (گهواره)	۴۸۵	زاوین یدیقاریانس
۵۲۹	تاسوعا و مراسم ...	۴۸۷	غلامحسین بیگجه‌خانی
۵۲۹	نوحه‌های ترکی	۴۸۸	اسماعیل چشم‌آذر
۵۴۴	نوحه و سینه‌زنی و ...	۴۸۹	علی سلیمی
۵۴۷	کاربرد تعزیه در ...	۴۹۱	عزیز شعبانی
۵۴۹	منابع و مآخذ	۴۹۱	آساتور صفریانس
		۴۹۲	فرهاد فخرالدینی
		۴۹۳	رشید وطن‌دوست

پیش سخن

خرستدم که فرهنگ گفتاری در موسیقی ایران را گرد آورده‌ام. همان‌طور که می‌دانیم زبان ترکی در استانهای آذربایجان شرقی و غربی، اردبیل و زنجان و همچنین جمهوری آذربایجان تکلم می‌شود و طبعاً ادبیات شفاهی موسیقایی یکسانی نیز دارند. در این مجموعه سعی شده است، حتی‌الامکان به گردآوری آنها دست یابیم. در بخش شعر عاشیقی ما برای توضیح بیشتر انواع این اشعار، شعرهایی از عاشیق‌ها و شاعران آورده‌ایم، زیرا که بهتر می‌تواند توضیح گفته شده را بیان کند هرچند که در ادبیات شفاهی قرار نمی‌گیرد.

ابتدا مختصری از تاریخ و جغرافیای هر منطقه سخن گفته‌ایم و سپس به چگونگی برگزاری مراسم عروسی هر منطقه با کاربرد موسیقی و استفاده از ساز در این مراسم را توضیح داده‌ایم. در فصل بعدی، موسیقی عاشیقی را تشریح کرده‌ایم و با نسبت آشنایی خوانندگان تعدادی از داستانهای رایج و مورد استفاده عاشیق‌ها که مهمترین راویان این داستانها آنها طی ده‌ها و صدها سال بوده‌اند، توضیح داده‌ایم. در ترجمه و تنظیم این بخش، دوست عزیز و فرهیخته‌ام عاشیق احمد ملکی علی‌شاه که از حافظان شایسته موسیقی عاشیقی ایران است، مدد فراوانی به نگارنده رسانده است که تأکید بر این موضوع، تنها تشکر بسیار کوچک مؤلف کتاب از ایشان است.

در پایان بخش موسیقی عاشیقی، ساز را نیز برشمرده و توضیحاتی درباره آنها داده‌ایم. در بخش موسیقی مقامی جمهوری آذربایجان با استفاده از منابع مکتوب سعی کرده‌ایم به‌طور خلاصه شرح دهیم و مکتب تبریز نیز بررسی شده است.

ادبیات و ترانه‌های عامیانه مثل لالایی‌ها، ترانه مرثیه عید، چهارشنبه‌سوری، آغی‌ها، اوخشاما، ترانه طلب باران، نوروزخوانی و غیره نیز در یک فصل با توضیح و آوردن نمونه‌هایی گنجانده شده است.

تعزیه در آذربایجان نیز آخرین بخش کتاب است که به توضیح مراسم آن در ماه محرم و صفر پرداخته‌ایم و خلاصه‌ای از اشعار شاعران خوش قریحه آذربایجانی که پیرامون عزاداری حسینی سروده‌اند، برگزیده‌ایم. امیدوارم که توانسته باشم تا اندازه‌ای مطلب را ادا کرده باشم.

کیوان پهلوان